

2012. M8

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

*Scrúdú na
hArdteistiméireachta 2012*

Gaeilge Ardleibhéal

Páipéar II

200 MARC

**Dé Máirt
12 Meitheamh
Maidin, 9.30 go dtí 12.35**

Treoracha d'iarrthóirí ar leathanach 3

Léigh na treoracha ar leathanach 3

Treoracha d'iarrthóirí

*Ní mór do na hiarrthóirí cúram a dhéanamh de chruinneas na teanga.
Caillfear marcanna má bhítear faillitheach ann.*

FREAGAIR GACH CEIST (1, 2, 3 AGUS 4).

Ceist 1: **LÉAMHTHUISCINT: A agus B**
Tá Ceist 1 - 5 ar cómharc.
Glacfar le freagraí i d'fhocail féin nó i bhfocail
an tsleachta, de réir mar a éilíonn an cheist.
Ní mór Ceist 6(b) a fhreagairt i d'fhocail féin, áfach.

Ceist 2: **PRÓS:**
Ainmnithe (A) nó Roghnach (B)

Ceist 3: **FILÍOCHT:**
Ainmnithe (A) nó Roghnach (B)

Ceist 4: **LITRÍOCHT BHREISE**

Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair na ceisteanna a ghabhann leis.

CURADH OILIMPEACH A DEARMADADH

1. Ní fada anois go mbeidh Cluichí Oilimpeacha 2012 ag tosú i gcathair London. Beidh daoine ar fud an domhain ag déanamh iontais de na heachtraí iontacha agus de na curiarrachtaí nua a bheidh mar chuid de na cluichí seo, agus á gcur i gcomórtas le scéalta ó na blianta éagsúla ó rinne Baron de Coubertin na cluichí a thosú athuair san Aithin sa bhliain 1896. Mar is iondúil, cuirfear spéis ar leith sa Pheantatlan agus sa Deacatlan, dhá chomórtas a meastar fúthu gurb iad croí agus anam na gcluichí iad. In aimsir na sean-Ghréige ba iad an dá chomórtas sin teist an fhíorlaoich. An té a bheireadh an bua leis i gceann de na comórtais sin, nó sa phéire fiú, ba dhuine ar leith é. Ba lúthchleasaí den scoth é go cinnte. Tá sé tráthúil, mar sin, machnamh arís ar laoch Gael-Mheiriceánach, Jim Thorpe, a rug an bua leis sa dá chomórtas seo i gcluichí Stócólm i 1912, gaisce nach ndearna aon duine eile roimhe ná ina dhiaidh. Nuair a bhaileoidh slua Gael-Mheiriceánach thart ar a uaigh an mhí seo, mar a dhéanann siad roimh thús na gcluichí gach ceithre bliana, ní hamháin go mbeidh siad ann lena éacht stairiúil a cheiliúradh, ach leis an éagóir mhór a rinneadh air ina dhiaidh sin a thabhairt chun cuimhne freisin.

2. D'fhág seanathair Jim an tír seo aimsir an Ghorta Mhóir agus thug sé aghaidh ar Mheiriceá ag lorg saol nua. Chuir sé faoi in Oklahoma, gar d'áit ina raibh Indiaigh bhundúchasacha ina gcónaí. Phós mac leis duine de na hIndiaigh agus sa bhliain 1888 rugadh cúpla dóibh, Charles agus Jim. Bhásaigh Charles go hóg ach d'fhreastail Jim ar scoil Indiach gar dá bhaile agus ar scoil Indiach eile i gcathair Kansas ina dhiaidh sin. Bhí Jim ag cuimhneamh ar phost mar tháilliúir, áfach, agus thosaigh sé ag imirt peil Mheiriceánach le foireann áitiúil táilliúirí. Ar pháirc na peile a chonacthas a thapúlacht agus a chumas lúthchleasaíochta den chéad uair. Ghnóthaigh Jim scoláireacht lúthchleasaíochta chuig scoil i gcathair Carlisle, Pennsylvania.

3. Agus é ar scoil in Carlisle thosaigh sé ag cur spéise sa lúthchleasaíocht. Lá amháin ghlan sé an barra ag cúig troithe naoi n-orlach sa léim ard agus é fós ina ghnáthéadaí scoile. Thosaigh traenáilthe na scoile ag cur níos mó spéise ann ansin. Tugadh suntas speisialta don nós a bhí aige rith ón scoil go dtí cibé comórtas lúthchleasaíochta a bhíodh ar siúl agus rith abhaile ina dhiaidh, tar éis dó leathdhosaen duaiseanna a bhreith leis uaireanta! Ba léir agus é fós ar scoil gur tallann neamhghnách a bhí aige. Bhí sé ag cruthú go hiontach sa rith, sa léim ard agus sa pheil Mheiriceánach. Tugadh cuireadh dó dul ag imirt i sraith leathghairmiúil sa pheil in Carolina. Ba sa stát sin a chonaic sé den chéad uair an ciníochas a bhí á chrá i rith a shaoil as sin amach. Bhí daoine ann a mhol é as feabhas a chumais lúthchleasaíochta; bhí dream eile ann, áfach, a mhaslaigh agus a chiap é mar gheall ar a fhuil Indiach.

4. Roghnaíodh Thorpe ar fhoireann na Stát Aontaithe a chuaigh go dtí na Cluichí Oilimpeacha i Stócólm i 1912. Bhuaigh sé an bonn óir sa Pheantatlan agus sa Deacatlan. Níor mhair a ghlóir ná a stádas i bhfad, áfach. Cuireadh ina leith gur thuill sé airgead as peil Mheiriceánach a imirt, rud a bhí glan in éadan spiorad an amaitéarachais ag an am, agus bhain Coiste Idirnáisiúnta na gCluichí Oilimpeacha (IOC) na boinn óir de. Bhí cuid de na lúthchleasaithe eile ag saothrú airgid ón spórt chomh maith ach ba faoi ainmneacha bréige a bhí siad siúd á dhéanamh. Bhí Jim agus a lucht leanúna cinnte de nár le díograis don amaitéarachas a

<p>baineadh na boinn de ach go raibh an t-éad agus an ciníochas ag spreagadh an dreama a chuir ina choinne. Fuair Jim tacaíocht óna chomhiomaitheoirí, áfach. Dhiúltaigh an bheirt lúthchleasaithe a bhain na boinn airgid glacadh leis na boinn óir nuair a tairgeadh dóibh iad.</p> <p>5. Níor chuir Jim Thorpe a chuid ama amú ag gearán faoin gcaoi ar caitheadh leis ag na Cluichí Oilimpeacha. Lean sé leis ag imirt peil Mheiriceánach go gairmiúil agus ina dhiaidh sin d'oibrigh sé mar thraenálaí le foirne peile ar fud na Stát Aontaithe. Thuig pobal Mheiriceá an t-éacht a bhí déanta aige, go háirithe pobal na stát ó thuaidh in áiteanna nach raibh an ciníochas chomh láidir iontu. I vóta a chaith iriseoirí spóirt an</p>	<p><i>Press Association</i> i 1950, roghnaíodh Jim mar shár-lúthchleasaí an chéad leath den fhichiú haois. Fiú i 1999, chríochnaigh sé sa tríú háit ar liosta de na lúthchleasaithe ab fhearr san fhichiú haois, gan ach Babe Ruth agus Michael Jordan chun tosaigh air. Bhásaigh sé i 1953. Bhí sé bocht go leor i ndeireadh a shaoil agus bhí sé ag ól go trom. Tríocha bliain i ndiaidh a bháis, tar éis dóibh a n-intinn a athrú faoin ngairmiúlacht, bhronn an IOC boinn Jim ar chlann Thorpe. Bhí an ghlóir agus an éagóir ag baint le saol Jim Thorpe. Faoin am a d'aithin an IOC mar churadh dlisteanach Oilimpeach é, bhí sé ródhéanach leis an éagóir a chúiteamh i gceart leis, ach mar sin féin, is fearr go mall ná go brách.</p> <p style="text-align: right;">Bunaithe ar fhoinsí éagsúla</p>
---	--

Ceisteanna

1. (a) In aimsir na sean-Ghréige, céard í teist an fhíorlaoich?
(b) Cén t-éacht a rinne Jim Thorpe a cheiliúrfar tráth na gCluichí Oilimpeacha i mbliana? Cén rud stairiúil a bhain leis an éacht seo? (Alt 1) (7 marc)
2. (a) Conas a tharla sé go raibh fuil Indiach i Jim Thorpe?
(b) Cén spórt a bhfacthas cumas lúthchleasaíochta Jim ann den chéad uair? Cén fáth a ndeachaigh Jim go Carlisle? (Alt 2) (7 marc)
3. (a) Cad a rinne Jim a tharraing spéis thraenálaithe na scoile in Carlisle air den chéad uair?
(b) Cén fáth a ndeachaigh Jim go Carolina? Cén dá shlí dhifriúla ar caitheadh le Jim in Carolina? (Alt 3) (7 marc)
4. (a) Cén rud a cuireadh i leith Jim nuair a bhuaigh sé an Peantatlan agus an Deacatlan i Stócólm?
(b) Conas a thacaigh a chomhiomaitheoirí le Jim i Stócólm? Cén fáth, dar lena lucht leanúna, ar gearradh pionós ar Jim i Stócólm? (Alt 4) (7 marc)
5. (a) Conas a chaith Jim a shaol i Meiriceá i ndiaidh na gCluichí Oilimpeacha?
(b) Cén fáth ar bhronn Coiste Idirnáisiúnta na gCluichí Oilimpeacha (IOC) na boinn óir a bhuaigh Jim ar a chlann ar deireadh? Cathain a tharla an bronnadh sin? (Alt 5) (7 marc)
6. (a) Aimsigh ainmfhocal sa ghinideach iolra in alt 1 agus briathar saor san aimsir chaite in alt 5.
(b) Cad a léiríonn an sliocht seo faoi dhearcadh phobal Mheiriceá agus faoi dhearcadh an IOC ar dhaoine mar Jim Thorpe sa chéad seo caite? (Bíodh an freagra i d'fhocail féin. Ní gá níos mó ná 60 focal a scríobh.) (15 mharc)

AN SONAS AGUS AN DONAS IN SALVADOR

1. Sa bhliain 2006 chaith mé trí mhí sa Bhrasaíl le linn sosa ó mo phost mar thuairisceoir le Nuacht TG4/RTÉ. Is ann a bhuail mé le Nilton Reis as cathair Shalvador a thug cuireadh dom teacht ar cuairt ar a mhuintir in Tancredo Neves, bruachbhaile bocht (*favela*) in Salvador. Bhí íomhá thar a bheith diúltach agam den saol sna *favelas* a bhí bunaithe ar na scannáin a bhí ar taispeánt in Éirinn ag an am. Chuir na scannáin seo síos ar mhangaireacht drugaí in Salvador agus ar an gcoiriúlacht uafásach a bhí ag baint léi. Chomh maith leis sin, bhí cur amach agam ar staitisticí na bpóilíní in Salvador a léiríonn gurb é Tancredo Neves an bruachbhaile is contúirtí sa chathair ar fad. Ach fad a bhí mé le muintir Reis d'fhás grá mór ionam do mhuintir Thancredo Neves. San áit dhearóil sin, níor tháinig lá riamh nach raibh an meon dóchasach sona is nádúr dóibh ar taispeánt don saol mór. Bheartaigh mé fanacht leo ag súil go scaoilfidís rún a gcuid sonais liom.

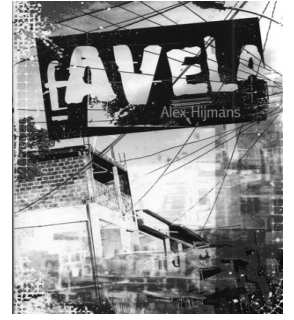
2. Sa bhliain 1501 leag na Portaingéalaigh a gcosa den chéad uair ar thalamh na Brasaíle. Bhaist siad *Salvador da Bahia de Todos os Santos* (Slánaitheoir Chuan na Naomh) ar an áit ar a dtugtar Salvador inniu. Chuir siad bundúchasaigh na háite ag obair ar na láithreacha tógála agus ar na plandálacha siúcra ach de réir a chéile scrios galair éagsúla na hEorpa iad. Ba é réiteach na bPortaingéalach air sin sclábhaithe a thabhairt isteach ó chósta thiar na hAfraice. Idir 1534 agus 1850 tógadh 4 mhiliún duine gorm go dtí an Bhrasaíl ina sclábhaithe. Anois is daoine gorma – Afra-Bhrasaíligh – iad 80% de dhaonra Shalvador. Cuireadh deireadh leis an sclábháíocht sa bhliain 1888 agus caitheadh formhór na ndaoine gorma amach as na plandálacha. Lonnaigh siad ar na cnoc ar imeall na gcathracha. Ba é sin tús na *favelas*. Tá fás ollmhór faoi na *favelas* inniu. Tá a lán de na feirmeoirí beaga ag tréigean na tuaithe agus ag plódú isteach sna cathracha. Chomh maith leis sin tá cuid mhór de phobal na cathrach gan obair anois toisc comhlachtaí a bheith ag imeacht as an mBrasaíl agus ag lonnú san Indinéis. Níl de rogha ag an dá ghrúpa daoine sin ach cur fúthu sna *favelas*.

3. Chaill tuismitheoirí Nilton a bpoist nuair a d'imigh monarchana Bosch agus Souza Cruz go dtí Panama. Bhí an t-ádh leo go raibh siad in ann píosa talún a cheannach in Tancredo Neves agus teach a thógáil air. D'áiteoidís féin go láidir nach *favela* é Loteamento, an áit a bhfuil cónaí orthu anois, mar gur úinéirí dleathacha san áit iad. Dar leo siúd is *favela* í áit ar bith a bhfuil prochóga de thithe inti a tógadh gan cead pleanála. Áitíonn siad gur daoine meánaicmeacha iad féin a d'fhulaing céim síos sa saol. Ba trí chlann álainn Reis, a gcol ceathracha agus a gcairde, a chuir mé eolas ar mhuintir Tancredo Neves. Níorbh fhada ann dom nuair a thuig mé gur oidhrí iad muintir Shalvador ar chultúr atá as cuimse saibhir agus cothaitheach. Is rudaí luachmhara acu sonas agus buaine na clainne, sláinte agus áilleacht an choirp agus cosaint an dúlra. Tá an spioradáltacht go smior iontu, a bhuíochas sin don chreideamh *Condomblé* a rug siad leo ón Afraic.

4. Is íobartaigh de chuid an Impiriúlachais iad muintir Shalvador díreach ar aon dul le muintir na hÉireann. Baineadh a saoirse agus a dteanga agus a gcreideamh díobh, agus brúdh faoi chois iad. Bhrúigh na Portaingéalaigh an creideamh Caitliceach orthu ach taobh thiar d'aghaidh na Críostaíochta maireann a gcreideamh féin, an *Condomblé*, beo bríomhar i gcónaí. Is creideamh é an *Condomblé* ina n-adhraítear déithe iomadúla – *los/las orixis*. Aithnítear na déithe seo mar a bheadh aingil choimhdeachta ann. Tá deartháir Nilton, Bruno, ina shagart den chreideamh seo. Chuir seisean in aithne mé do m'aingil choimhdeachta féin – *Jemanja*, bandia na mara, agus *Oxaquia*, dia an chirt agus na córa. Cé go bhfuil meon ciniciúil agam faoi na nithe seo go léir, baineadh siar asam. Oireann na haingil sin go mór dom. Le fad mo chuimhne ní fhéadfainn maireachtáil gan radharc agam ar an bhfarraige, agus ó thaobh an chirt agus na córa de is sóisialach go smior mé.

5. Le linn mo chuairte ar Thancredo Neves mharaigh na póilíní 137 duine sa troid shíoraí in aghaidh na mangairí drugaí. Ach ní chuireann an fhírinne ghránna sin isteach ar na daoine. Bíonn a n-aird siúd ar rudaí níos bunúsaí: an tóir ar shlite beatha, ar oideachas, agus ar áilleacht coirp. Níl oideachas meánscoile ach ar 20% de mhuintir Shalvador ach tuigtear dóibh gurb é an t-oideachas an tslí is éifeachtaí le dul ar aghaidh sa saol. Chonaic mé an cíocras chun oideachais ar Nueza, col ceathrair Nilton, agus ar a mhac Tony. Téann an bheirt acu ag obair i rith an lae agus san oíche

bíonn siad le chéile ar rang meánscoile! Ba phléisiúr mór dom siúl timpeall in Tancredo Neves tráthnóna ag breathnú ar an saol ag dul ar aghaidh: mná i mbun a ngnóthaí laethúla; fir óga ag imirt peile go spráiuil lena chéile; seanfhir ag imirt cártaí ag cúinní na sráideanna – i bhfocail shimplí, pobal sona sláintiúil a bhféadfadh pobail rachmasacha loite na hEorpa foghlaim uathu.

Leagan athchóirithe as an leabhar *Favela* le hAlex Hijmans

Ceisteanna

1. (a) Cad ba chúis leis an íomhá dhiúltach a bhí ag an údar den saol sna *favelas*?
(b) Cén tréith de chuid mhuintir Tancredo Neves a mheall an t-údar? Cén fáth ar bheartaigh sé fanacht leo? (Alt 1) (7 marc)
2. (a) Cén chaoi ar fhulaing na bundúchasaigh in Salvador ag lámha na bPortaingéalach?
(b) Cén chaoi ar tháinig na *favelas* ar an saol? Cén fáth a bhfuil fás mór fúthu sa lá atá inniu ann? (Alt 2) (7 marc)
3. (a) Cén fáth a ndeir tuismitheoirí Nilton nach *favela* é Loteamento?
(b) Céard iad na rudaí is luachmhaire ag muintir Shalvador, dar leis an údar? Cén bunús atá le spioradáltacht mhuintir Shalvador, dar leis? (Alt 3) (7 marc)
4. (a) Cén chaoi ar íobartaigh de chuid an impiriúlachais iad na hAfra-Bhrasaíligh in Salvador?
(b) Céard iad na haingil choimhdeachta a luaigh Bruno leis an údar? Cén fáth a n-oireann na haingil choimhdeachta sin don údar, dar leis féin? (Alt 4) (7 marc)
5. (a) Cén “fhírinne ghránna” atá ag baint leis an áit?
(b) Cén dearcadh atá ag muintir Thancredo Neves ar an oideachas? Cén chaoi a léiríonn Nueza agus a mhac Tony an dearcadh seo? (Alt 5) (7 marc)
6. (a) Aimsigh briathar saor san aimsir láithreach in alt 5 agus ainmfhocal sa ghinideach uatha in alt 1.
(b) Cén cineál (*genre*) litríochta lena mbaineann an sliocht seo? Luaigh dhá thréith a bhaineann leis an gcineál seo litríochta. Aimsigh sampla amháin de na tréithe sin sa sliocht. (Bíodh an freagra i d’fhocail féin. Ní gá níos mó ná 60 focal a scríobh.) (15 marc)

Freagair Ceist 2A *nó* Ceist 2B thíos.

2A “Sa sliocht seo as an úrscéal *Hurlamaboc*, léiríonn iompar agus dearcadh Lisín go leor gnéithe suimiúla den saol nua-aimseartha.”

Déan plé gairid air sin.

(30 marc)

2B Maidir leis an sliocht as an **úrscéal roghnach** a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, déan plé gairid ar an bpríomhthéama atá ann, agus ar fhorbairt an phríomhthéama sin sa sliocht.

Ní mór teideal an úrscéil sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

(30 marc)

Freagair Ceist 3A *nó* Ceist 3B thíos:

- 3A (i) “Baineann an file úsáid éifeachtach as íomhánna agus as fuaimeanna chun a bhfuil ina chroí istigh a nochtadh dúinn sa dán *An tEarrach Thiar* (thíos).”
Déan plé gairid ar an ráiteas sin. (14 marc)
- (ii) Críochnaíonn gach véarsa leis an líne “*San Earrach thiar*”. Cén éifeacht a bhaineann le hathrá na bhfocal sin, dar leat? (6 marc)
- (iii) Scríobh nóta gairid ar shaol agus ar shaothar an fhile seo. (10 marc)

An tEarrach Thiar

1	Fear ag glanadh cré De ghimseán spáide Sa gciúnas séimh I mbrothall lae:	15	Mná i locháin In íochtar diaidh - thrá, A gcótaí craptha, Scáilí thíos fúthu:
5	Binn an fhuaim San Earrach thiar.	20	Támh - radharc síothach San Earrach thiar.
10	Fear ag caitheamh Cliabh dhá dhroim, Is an fheamainn dhearg Ag lonrú I dtaitneamh gréine Ar dhuirling bháin: Niamhrach an radharc San Earrach thiar.	25	Toll - bhuillí fanna Ag maidí rámha, Currach lán éisc Ag teacht chun cladaigh Ar órmhuir mhall I ndeireadh lae; San Earrach thiar.

- 3B Maidir le dán nua-aimseartha a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa,
- (i) Déan plé gairid ar éifeacht na húsáide a bhaineann an file as **dhá** ghné díobh seo a leanas:
(a) na híomhánna; (b) an t-atmaisféar; (c) an friotal. (14 marc)
- (ii) Léirigh mar a chuaigh an dán i bhfeidhm ort. (6 marc)
- (iii) Scríobh nóta gairid ar shaol agus ar shaothar an fhile a chum an dán a roghnaigh tú. (10 marc)

LITRÍOCHT BHREISE: 40 MARC

Freagair do rogha ceann **amháin** as Ceist 4 (A, B, C, D, E nó F) thíos:

4A. An Triail

“Fulaingt Mháire Uí Chathasaigh **agus** fimíneacht na sochaí ina leith is mó a léirítear sa dráma *An Triail*.”

Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4B. A Thig ná Tit Orm

Déan plé ar an **dá** ghné den chur síos ar shaol an údair agus é ag fás aníos sa Ghaeltacht is mó a chuaigh i bhfeidhm ort. (40 marc)

4C. Tóraíocht Dhiarmada agus Ghráinne

“Is iad gliceas agus scéiméireacht Ghráinne is cúis le himeachtaí na Tóraíochta.”

Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4D. Gafa

“Is éifeachtach an léiriú a thugtar dúinn ar intinn shuaite na máthar, Eithne, sa sliocht as an úrscéal *Gafa*.”

Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4E. Canary Wharf

“Sa scéal *Cúrsaí Eitilte*, léiríonn Orna Ní Choileáin go héifeachtach dúinn na baic agus na castaí a chuirtear in aghaidh Theo agus é ag iarraidh dul chun bualadh lena ghrá Alana in Montréal.”

Déan plé gairid ar an ráiteas sin. (40 marc)

4F. Dánta Breise - *A Chlann*

Freagair na **trí cheist** seo a leanas:

(i) Cad é príomhthéama an dáin *A Chlann* (thall), dar leat?

Déan plé ar an gcaoi a ndéantar léiriú ar an bpríomhthéama sin ó thús go deireadh an dáin. (20 marc)

(ii) A bhfuil i gceist leis na línte seo a mhíniú:

Dá bhféadfainn, dhéanfainn rud daoibh
Nár dheineas riamh dom féin -
Mhaithfinn daoibh gach peaca
's d'agróinn cogadh ar phéin!

(10 marc)

(iii) Cén mothú is mó a mhúscail dearcadh na máthar ionat féin? (Is leor **dhá** phointe eolais.)

(10 marc)

A Chlann

- 1 Dá bhféadfainn sibh a chosaint ar an saol so,
Chosnóinn!
I ngach bearna baoil,
Bheadh aingeal romhaibh!
- 5 Bheadh bhúr mbóthar réidh is socair –
Bhúr sléibhte 'na maolchnoic mhíne –
Bhúr bhfarragí gléghorm
Ó d'fhág sibh cé mo chroí.

- Chloífinn fuath is díoltas
- 10 Dá dtiocfaidís bhúr ngaor,
Thiocfainn eadar sibh is fearg Dé!
Dá bhféadfainn, dhéanfainn rud daoibh
Nár dheineas riamh dom féin –
Mhaithfinn daoibh gach peaca
- 15 's d'agróinn cogadh ar phéin!

- Fada uaim a ghluaisfidh sibh,
Ar bhúr mbealach féin
I bhfiacail bhúr bhfáistine,
Ná feicim ach im' bhuairt
- 20 Is cuma libh faoin anaithe,
Nó sin é a deir sibh liom –
Ag tabhairt dúshláin faoi aithne na dtuar!

- Ní liomsa bhúr mbrionglóidí ná bhúr mbealaí
Ná ní liomsa bhur smaointe ná bhúr ndearcadh!
- 25 Níl baint agam le rogha bhúr gcroí –
Le fuacht ná teas
Le lá ná oíche
Níl rogha agam i bhúr dtodhchaí
Níl agam ach guí. ...

Leathanach Bán